

Cesta k poznání duchovního světa

*Proč bádát po duchovním světě · „Svět je májá“
a „Poznej sám sebe“ · Dvě nesprávné cesty: smyslové bádání
a temná mystika · Tři příklady: náboženství, umění a lékařství
• Poznání dávných Chaldeců · Další vývoj poznání
• Nutnost nového mysterijního vědění*

Bylo mi sděleno přání, abych v těchto přednáškách hovořil o cestách vedoucích do nadsmyslového světa, do duchovního života, o cestách, které vedou k nadsmyslovým poznatkům a které se mohou spojit s cestami, jimiž se v novější době lidstvo tak krásným způsobem ubíralo k poznání smyslového, fyzického světa. Neboť skutečnost může poznat jenom člověk, který k velkým, obdivuhodným poznatkům získaným v novější době přírodní vědou, historickou vědou a dalším poznáváním připojí to, co lze vědět o duchovním světě.

Všude, kde se setkáváme se světem, je tento svět vpravdě *svět je duchovní i fyzický* duchovní i fyzický a nikde neexistuje nic fyzického, jež by nějakým způsobem za sebou nemělo jako onoho vlastního aktéra duchovno. A neexistuje žádné duchovno, které jen aby se ve světě nudilo, by vedlo nebytostnou, nečinnou existenci. Vše duchovní, co lze někde najít, bude v nějaké době nebo na nějakém místě působit až do fyzická.

Jak můžeme v rámci fyzických skutečností na jedné straně a nahlížením duchovna na straně druhé poznávat v jeho celistvosti svět, ve kterém žijeme, o tom budeme hovořit; a budeme o tom hovořit tak, že zde v těchto přednáškách ukážeme správné a nesprávné metody tohoto poznání.

Dnes, dříve než budu hovořit o vlastním předmětu, jímž *proč bádát po duchovnu* začnu zítra, bych chtěl dát jakýsi úvod, abyste viděli, co vlastně můžete od těchto přednášek očekávat, co je těmito přednáškami

zamýšleno. Bude se jednat o to, abychom si nejprve přiblížili otázku: Proč vůbec budáme po něčem duchovním? Proč se jako lidé, kteří ve světě myslí, ve světě cítí a ve světě něco konají, nespokojíme s tím, že se budeme prostě zabývat smyslově-fyzickým světem a v tomto světě působit? Proč usilujeme o poznání něčeho duchovního?

Mohu zde poukázat na jeden dávný názor, na dávná slova, která však obsahují stále širší a širší pravdu, slova, která zaznívají z pradávných dob lidského myšlení a lidského usilování, která však najdeme také tehdy, budáme-li dnes po podstatě světa. Aniž by zde mělo být i to nejmenší stavěno na cizích starých názorech, chtěl bych přesto všude tam, kde to je na místě, na takové dávné názory poukázat.

svět je májá

A tu nám z dob před tisíci lety zaznívají z orientu slova:

Svět, který vidíme svými smysly, je májá. Tento svět, který vidíme svými smysly, je velká iluze, neboť májá je velká iluze. A jestliže - tak to lidé vždy v průběhu lidského vývoje cítili - je tento svět velkou iluzí, pak člověk musí přes tuto velkou iluzi dospět dál, k pravé skutečnosti.

Ale proč člověk považuje tento svět, který vidí svými očima, který slyší svými ušima, který vnímá svými ostatními smysly, za velkou iluzi? Proč se právě v nejstarších dobách lidstva, kdy člověk stál duchu blíže než dnes, objevila mystéria, která tu byla, aby současně pěstovala vědu, náboženství, umění a praktický život a která chtěla poukazovat na realitu, na pravdu oproti tomu, co v pouze vnějším životě představuje velkou iluzi, v níž člověk poznává a v níž se svým obvyklým konáním také zprvu žije? Proč ti vynikající mudrcové, kteří ve svátých mystériích dávných dob vzdělávali své žáky, kteří chtěli vést k pravdě oproti iluzi - proč to? Inu, na tuto otázku lze nalézt odpověď jen tehdy, podíváme-li se poněkud nezaufatěji, nepředpojatěji na člověka samotného.

„Poznej sám sebe“, tak k nám zase znějí jiná dávná slova. A já bych řekl, že ze spojení obou těchto vět „Svět je májá“ z orientu a „Poznej sám sebe“ z dávných

řeckých slov vzešlo pro celé novější lidstvo jeho úsilí o spirituální poznání. Ve všech dávných mystériích však vzházelo také úsilí o skutečnou pravdu z tohoto dvojího pociťování, že svět je vlastně iluze a že

člověk musí poznat sám sebe.

S touto otázkou se ale člověk vypořádá teprve v životě; nikoli v myšlení, nýbrž v chtění a v plném postavení se do skutečnosti, která je nám lidem zprvu přístupná. Nikoli v plném vědomí, nikoli ve zřetelném poznání, avšak v intenzivním citění si každý člověk v každé pozemské lokalitě říká: Tak jako vnější svět, který vidíš, který slyšíš, ty sám být nemůžeš.

Tento pocit je, vážení přítomní, velmi hluboký. Musíme si pouze jednou zcela jasně postavit před svou duši, co to znamená, když si člověk řekne: Tak jako vnější svět, který vidíš, který slyšíš, který vnímáš svými dalšími smysly, ty sám být nemůžeš.

- Pozorujeme rostliny, vidíme je, jak na jaře raší se svými zelenými listy z kořenů. Vidíme je, jak se během léta vyvíjejí v květ a k podzimu v plod. Vidíme, jak vznikají a zanikají.

Vidíme život vevázaný do ročního koloběhu. Vidíme ovšem, jak některé rostliny přijímají z pozemskosti to tvrdší, mohu-li to tak říci, pronikají se tím tvrdším, vytvářejí si kmen stromu.

A když jsme sem jeli autem, abychom se sem včera večer ještě honem dostali, viděli jsme cestou skutečně staré, velmi staré rostliny, které z té pozemskosti přijaly velmi mnoho, aby svůj život nezaklely do jednoho ročního běhu, ale aby svou existenci vedly déle a vždy znova vytvářely na svém kmeni nové a nové výhonky. Člověk má ale příležitost pozorovat také vznik a zánik takových rostlin.

Člověk pozoruje zvířata. Vidí, jak vznikají, vidí, jak zanikají. A dělá to nakonec i s nerosty. Pozoruje to, co se v podobě nerostů, v podobě mohutných, velkolepých horských pásem uložilo v zemi. V novější vědě přišel na to, že i tato velkolepá horská pásma vznikají a zanikají. A konečně se člověk obrací k některému názoru, ať už ptolemaiovskému, nebo kopernikánskému, anebo k některému ze starých nebo z novějších mystérií, a dospívá k názoru: To co vidíš v majestátních hvězdách, co k tobě září ze Slunce a Měsíce se všemi těmi nádhernými, propletenými dráhami, to vše také vzniká a zaniká.

- A kromě vznikání a zanikání to nese vlastnosti, které jsou takové, že člověk, má-li poznat sám sebe, nesmí předpokládat, že je stejný jako to všechno, co tu vzniká a zaniká, jako rostliny, nerosty, jako Slunce, Měsíc a hvězdy. Pak ale člověk dojde k názoru: Nesu v sobě ovšem něco, co je jiné než to, co vidím, co slyším ve svém okolí. Musím přijít na pravdu své vlastní bytosti. Tu nenajdu v tom, co vidím a slyším.

*iluze při
bádání v
duchovním
světe*

A ve všech dávných mystériích existovalo nutkání přijít na pravdu lidské podstaty. Vůči této pravdě lidské podstaty¹, kterou hledali, pociťovali to, co venku v prostoru a v čase vzniká a zaniká, jako velkou iluzi. A tak pro poznání lidské podstaty hledali něco jiného, než co zjevovaly vnější smysly. A toto jiné pociťovali jako duchovní svět. Jak lze tento duchovní svět správně hledat, to bude předmětem těchto přednášek. Neboť si dovedete představit, že člověk bude chtít nejprve pokračovat v tom, na co je zvyklý jako na cestu k hledání ve smyslovém světě. Právě tak, jak hledá podstatu vnějšího smyslového světa, bude chtít své hledání přenést i do světa duchovního. Pokud však bádání o smyslovém světě přináší v obvyklém životě iluze, pak lze očekávat, že iluze nebude menší, nýbrž větší, když si stejné cesty, které volíme k poznání smyslového světa, zvolíme i pro poznání světa duchovního. A tak tomu i je. To ještě uvidíme. Bádáme-li v duchovním světě tak, jak bádáme ve světě smyslovém, nemůže být iluze menší, nýbrž musí být větší, a když ve smyslovém bádání pokračujeme i v duchovním světě, podléháme jen o to větší, silnější iluzi.

*nesprávná
cesta
mystiky*

A zase, když tušíme o duchovnu, když neurčitě v temné mystice tušíme o duchovnu, když sníme o duchovnu, inu, pak nám duchovno zůstane neznámé. Jenom ho tušíme. Jenom v ně věříme, ale nic o něm nevíme. Chceme-li pouze pokračovat v této mystice, v této víře, v tomto tušení duchovního světa, pak

¹ V něm. orig. *des Menschenwesens*, tj. též *lidské bytosti*, němčina má pro *podstatu* a *bytost* stejný pojem *Wesen*, a ukazuje tak, že podstatu vnímá vždy jako bytostnou. (Pozn. překl.)

pro nás nebude postupně známější, nýbrž čím dál neznámější. Člověk se tedy může vydat takřkajíc dvěma nesprávnými cestami.

Na jedné straně se vůči duchovnímu světu chová tak jako vůči světu smyslovému. Smyslový svět mu podává zprvu iluzi. Snaží-li se stejnou cestou pokračovat do duchovního světa, jak to třeba dělají obvyklí spiritisté, nedospěje snad k menší, nýbrž k ještě větší iluzi.

A pak je zde druhá cesta, kdy člověk nechce do duchovního světa pronikat jasným, pronikavým bádáním, ale chce věřit, chce mysticky tušit. Pak zůstane duchovní svět neznámý. Ať se člověk sebevíc snaží pokračovat v této cestě tušení, mystikování, bude duchovní svět stále neznámější a neznámější.

V obou případech se člověk nedostane do duchovního světa.

V jednom případě bude větší iluze, ve druhém případě bude větší ignorance. Oproti těmto dvěma nesprávným cestám je třeba hledat cestu správnou.

...

Musíme mít na paměti, že je nemožné dospět od poznání iluze v uvedeném smyslu k poznání pravého Já, a stejně tak od tušení pravého Já, od mystického cítění pravého Já k prohlédnutí skutečnosti v iluzi, chce-li se člověk připravit na to, aby našel pravé, opravdové cesty k duchovně skutečnému poznávání.

Podívejme se nyní zcela nezaujatě na to, co se zde odehrává. S materialistickým smyslem člověk vlastně nikdy nemůže být tak velkým ctitelem novějších přírodovědeckých badatelů, Darwina, Huxleye, Spencera a tak dále, jako jím může být coby poznávající duchovního světa; neboť tito lidé a mnoho dalších vykonali od doby Giordana Bruna skutečně nekonečně mnoho pro poznání toho, co bylo ve všech dobách v mystériích prohlédáno jako velká iluze. Není vůbec nutné, abychom se u Darwina, Huxleye, Spencera, u Koperníka, Galileie a tak dále drželi teorií. Ať si lidé teoreticky myslí o vesmíru, co chtějí, my na to vůbec nemáme v úmyslu přistupovat; avšak máme v úmyslu uvědomit si, jaký podnět byl prostřednictvím

*novější
materiální
poznání
světa a
člověka*

všech těchto lidí dán, aby byl podrobně, čistě materiálně poznán ten či onen orgán v člověku, v rostlině, ve zvířeti, to či ono tajemství vládoucí v nerostu. Jen si představte, co všechno jsme v novější době z podnětu těchto badatelů vyzorovali o činnosti žláz, nervů, srdce, mozku, plic, jater a tak dále. Pak k nim získáte nezbytnou úctu. Avšak se všemi těmito poznatky člověk dospěje v celém skutečném životě jen k určitému bodu. To bych vám chtěl ukázat na třech příkladech.

Člověk může velmi zevrubně poznat, jak se vytváří první lidský zárodek, jak se tento zárodek postupně nádherným způsobem přetváří v lidské embryo, jak postupně zakládá orgány, jak se z periferně uspořádaných malých orgánů nakonec vytváří nádherná srdeční a oběhová soustava. To vše může člověk poznávat. Může poznávat, jak nádherně se v rostlině od kořene až ke květu a semeni všechny ty věci materiálně vyvíjejí, a může si z toho vybudovat svět podle názorů, které si utvořil, svět, který bude sahat až ke hvězdám. Naši astronomičtí, astrofyzičtí teoretikové to udělali. Ze systému mlhovin a hvězd si vybuildovali svět, který dospíval ke stále zřetelnější a zřetelnější struktuře, který ze sebe dokázal vytvořit život a tak dále.

To vše si můžeme vybudovat. Nakonec tu však stojíme, a přece jen se zase ptáme po vlastní lidské podstatě, po tom, co má být odpovědí na otázku „Poznej sám sebe.“ A když se člověk poznává jen v onom Já, které je obsaženo v tom, co poznává u nerostů, rostlin a zvířat, u lidských orgánů, u soustavy lidských žláz, u oběhové soustavy člověka - co pak poznává? Poznává svět, do něhož vstupuje při narození a který se smrtí opouští. Nic jiného.

To však člověk cítí v hloubi své vlastní bytosti: že to není jeho pravá, poslední hranice. A tak musí z nejhlubšího nitra své bytosti vůči všemu, co k němu v tak velké dokonalosti, v tak velké majestátnosti může přistoupit jako vnější poznání, zvolat: To všechno na sebe bereš jen mezi narozením a smrtí. Co jsi ve své pravé podstatě? - Ve chvíli, kdy otázka poznání přírody a poznání člověka dostane náboženský směr, v tu chvíli-

li se člověk s tím, co pohl do světa velké iluze, nedostane dál. Otázka „Poznej sám sebe, abys věděl, odkud pocházíš v nejhlubším nitru své bytosti, kam s nejhlubším nitrem své bytosti jdeš“, tato otázka, otázka poznání, které nabralo náboženský směr, zůstává nezodpovězená.

To bylo to, co dávná mystéria vysvětlovala svým žákům již u svých bran: Svými vnějšími smysly můžeš poznávat, co chceš; dáš-li této otázce náboženský směr, pak ona velká otázka lidství, ona velká hádanka lidství zůstane nezodpovězená. A dále: Můžeme jakkoli podrobně studovat způsob, jakým je utvářený lidský obličej, můžeme jakkoli podrobně studovat, jak člověk pohybuje pažemi a dlaněmi, jak chodí a stojí, můžeme si osvojit jakkoli jemný cit pro podobu zvířete, pro podobu rostlin, nakolik ji můžeme poznat svými smysly - avšak ve chvíli, kdy tomuto svému citu, kdy tomu, co takto pojmáme, chceme dát umělecký směr, zůstane pro nás opět jedna otázka nezodpovězená. Neboť jak dávali lidé tomu, co věděli o světě, odjakživa umělecký směr? Mystéria k tomu v dávných dobách dávala podnět. Lidé věděli o přírodě to či ono podle poznávacích sil, které měli. Avšak to, co věděli, prohlubovali v nazírání duchovna.

Stačí se jen vrátit do starého Řecka. Uvidíme-li dnes sochaře, malíře, tak sáhne po modelu; přinejmenším donedávna tomu tak ještě bylo, dnes už je tomu tak méně. Takový sochař nebo malíř chce něco napodobit. Chce něco imitovat. Něco takového Řek nedělal. My si jenom myslíme, že to dělal. Řek v sobě cítil duchovního člověka. Když chtěl plasticky vymodelovat paži v jejím pohybu, pak věděl: V tom, na co se dívám venku na modelu, spočívá uvnitř něco duchovního. - On věděl, že všechno hmotné je stvořeno podle duchovního, a usiloval o to, aby to duchovní svou tvorbou zachytil.

Ještě v době renesance se malíř nepostavil a nedíval se na model; model mu byl jen podnětem. To, o čem věděl, že to zevnitř ven žije v paži, v dlaní, to vnesl do toho pohybu. Jak člověk žije vnitřně s duchem, to do toho vnášel. Pouhé vnější nahlížení v oné velké iluzi, v májě,

*zachycování
duchovní
podstaty v
malířství*

nechá stát tam, kde stojíme, nikoli v člověku, nýbrž před člověkem. Dáme-li této otázce umělecký směr, stojíme, pokud zůstaneme stát u oné iluze, před velkou otázkou lidství, před obrovskými hádankami člověka, které zůstanou nezodpovězeny.

Opět to bylo už u brány dávných mystérií, kde bylo žáku, jenž měl být zasvěcen, vysvětleno: Chceš-li zůstat stát ve vnějším světě iluze, nemůžeš proniknout do lidské podstaty, ale ani do podstaty jiné přírodní říše. Nemůžeš se stát umělcem. - I na cestě umění byl člověk postaven před nutnost přivést k člověku ono názorné „Poznej sám sebe“. Tu cítil nutnost spirituálního poznání.

*pravé umění
čerpá ze
spirituálna*

Řeknete si: Ale vždyť existují velmi materialističtí sochaři, materialističtí malíři; ti přece také něco dovedou, také dokážou vytáhnout z modelu ona tajemství a vložit je do podob, do hmoty. - Jistě, ale odkud to dovedou? Oni to vůbec nedovedou sami od sebe. Jenže si to neuvědomují. Naučili se to od starších malířů; a ti zase od [ještě] starších malířů. Je to tradice. Ví se, jak to dělali ti starší. Člověk si to ne vždycky přizná, protože chce přece být sám zdatný. Jenomže není. Ví jen, že ti starší byli zdatní, a napodobuje je. Ale ti nejstarší z těch starších získali toto tajemství právě ze spirituálních názorů mystérií. Starší malíři, starší sochaři to získali z mystérií; Raffael, Michelangelo to získali od těch, kdo to ještě získali z mystérií. Avšak skutečné umění musí být čerpáno ze spirituálna. Jinak to nejde. Jakmile se dostaneme k člověku, ponechá nám ona velká iluze, májá, životní hádanky, hádanky člověka nezodpovězené. Chceme-li se opět dostat k prapů- vodu umění, k tvořící uměleckosti, potřebujeme znovu vhléd do spirituálního světa.

*hranice
vědeckého
poznání*

Třetí příklad: Jako botanik, jako zoolog člověk může skvěle znát každou formu rostlin, které jsou pro něj přístupné. V chemii, ve fyziologii může popisovat procesy, které se v rostlinách odehrávají. Může se seznámit s procesy, jak se proměňují potraviny v trávicích orgánech a v krvi a dále až k nervům. S tím vším se může seznámit. Může se stát velmi chytrým, důvtipným anatomem nebo fyziologem nebo botanikem nebo zoologem, může

mnohé probádat ve světě velké iluze - pokud však chce se všemi těmito znalostmi léčit, lékařsky přistupovat k člověku, pokud chce opět najít cestu od povahy² člověka, ano, od vnitřní povahy člověka k jeho podstatě, pak zjistí, že to nedovede.

Řeknete si: Existuje však dostatek materialisticky myslících lékařů, kteří nechtějí nic vědět o duchovním světě a které zajímá jenom to, co lze vybádat pomocí přírodní vědy, a přesto léčí. - Ano, ale proč léčí? Léčí zase proto, že mají tradici z dávného světového názoru. Vždyť i staré léky vzešly z mystérií; tyto léky však mají jednu zvláštní vlastnost. Když si, vážení přítomní, vezmete takový starý recept do rukou, zjistíte, že je nesmírně složitý, že je třeba neobyčejně mnoho k tomu, aby byl popsán a použit na to, na co má být podle tradice použit.

Kdybyste ovšem byli zašli do starých mystérií a myste-rijního *dávné* lékaře se zeptali, jak takový recept vznikne, nikdy by vám jako *mysterijní* odpověď neřekl: No, dělám prostě chemické pokusy, zkusím *lékařství* zkrátka, jestli se ty látky budou spolu chovat tak a tak, a pak to u nemocného použiji a uvidím, co z toho vzejde. - Takovou odpověď by vám starý mysterijní lékař nikdy nedal, něco takového by ho ani nenapadlo. Lidé jenom neví, jak to v dřívějších dobách bylo. On by vám dal takovouto odpověď: Žiji v laboratoři - pokud tomu tak budeme chtít říkat - která mi byla zřízena ve smyslu mystéria, a když dospěji k nějakému léku, pak mi to řekli bohové. - On si totiž uvědomoval, že se na základě celé nálady, která se v jeho laboratoři vytvořila, dostal do živého styku s duchovním světem. Duchovní bytosti se pro něj staly tak přítomné, jak jsou jinak přítomní lidé. A tu si uvědomil: Vlivem duchovních bytostí v duchovním světě mohu být něčím víc než bez tohoto vlivu. A sestavoval své složité recepty. Nesestavoval je na základě poznání přírody, nýbrž po způsobu bohů. V těchto mystériích se vědělo: Chce-
me-li dospět k člověku, nesmíme zůstat stát v iluzi; musíme proniknout k pravdě božského světa.

² V něm. orig. *Natur*, tj. také *přírozenosti* nebo *přírody*. (Pozn. překl.)

Lidé jsou dnes ve svém vnějším poznání pravdy ještě mnohem vzdálenější božskému světu, než byli kdysi lidé se svými mystérii. Musí však být znovu nalezena cesta. Neboť to je to třetí, co vám jako příklad mohu uvést: Je-li někdo vyzbrojen tím nejrozšířenějším poznáním přírody, to znamená oné velké iluze, a chce-li léčit - bude opět stát s nezodpovězenými otázkami před lidským životem, před hádankou člověka. Bude-li přistupovat k člověku od oné iluze, od „Příroda je velká iluze“ k „Poznej sám sebe“, jak to musí být vyloženo také u léčení, nedokáže udělat ani krok dál.

A tak můžeme na základě těchto tří příkladů říci: Člověk, který chce vytvořit most mezi světem velké iluze, mezi máj a oním „Poznej sám sebe“, takový člověk vidí, že stojí před jedním velkým nic, pokud chce vycházet pouze z iluze, jestliže chce přistupovat k člověku s náboženským cítěním, s uměleckým tvořením a jako pomáhající léčitel, jako lékař. To nemůže, pokud nepřejde k poznání zcela jinému, než je poznání vnější přírody, poznání oné velké iluze, poznání máj.

...^

Nyní bychom si uvedli srovnání způsobu, jak se člověk v dávných dobách pokoušel na základě ducha mystérií osvojit si celistvé poznání světa a jak se pokouší dělat to dnes, abychom se tak orientovali v cestách vedoucích k takovému celistvému poznání světa.

Před několika tisíciletími se o světě a jeho podstatě mluvilo zcela jinak, než dnes mluví učenci, kteří si činí nárok na autoritu. Vraťme se o několik tisíc let zpět do doby, kdy v Přední Asii kvetlo skvělé, majestátní poznání, vycházející z posvátných mystérií, ponořme se několika charakteristickými tahy do způsobu tohoto poznání.

A tak se například, řekněme, v dávné Chaldeji učilo toto: Člověk zažívá ty nejkrajnější hranice bytí, ke kterým až může dospět svými duševními silami, když svůj duchovní, svůj duševní zrak obrátí k nádhernému protikladu mezi životem,

když spí - vědomí je tlumené, člověk nic neví o svém životě - a životem, který prožívá, když je vzhůru - kolem člověka je jasno, člověk ví o svém životě.

Jinak byly tyto střídavé stavy mezi spánkem a bděním počítovány před tisíci lety. Spánek nebyl tak bezvědomý, bdění nebylo tak vědomé. Ve spánku člověk vnímal proměňující se, mocné obrazy, vzdouvající se vlny světového života; člověk byl v bytostný, když spal. K tomu, že se spánek stal tak bezvědomým, došlo teprve s vývojem lidstva. Zato však před tisíci lety nebyl bdělý život tak prosluněný, nebyl tak prozářený jako dnes. Věci neměly pevné hranice, byly mlhavé. Ještě z nich sršelo leccos duchovního. Mezi spánkem a bděním neexistoval dosud tak ostrý přechod. Ale bylo možné je rozlišit. A všechno, v čem lidé žili v tehdejších bděních, nazývali zhruba „apsu“. To byl svět bdění.

*apsu -
dávný
svět
bdění*

To, v čem žili, když spali, ony vzdouvající se vlny, to, v čem nemohli nerosty, zvířata a rostliny tak dobře rozlišovat, jako když byli vzhůru, to lidé nazývali „tiamat“.

*tiamat
- svět
spánku*

V chaldejských mystériích se ovšem učilo: Člověk je více v pravdě, ve skutečnosti, když spící žije v tiamatu, než když bdící žije mezi nerosty, rostlinami a zvířaty. Tiamat je původnější, je se světem lidskosti spojen více než apsu; apsu je neznámější; tiamat představuje to, co je člověku blízké. Avšak během doby došlo v tiamatu ke změnám. Tak to říkali a učili žáka mystéria. Z dění a tkaní tiamatu vznikaly postavy démonů, koním podobné postavy s lidskými hlavami, lvům podobné postavy s andělskými hlavami. Vznikaly z přediva tiamatu. To co tu žilo jako démonické postavy, se stalo člověku nepřátelským.

Tu však do světa vstoupila mocná bytost: „Ea“³. Kdo dnes ještě cítí hlásky, ten v souzvuku E a A cítí poukaz na mocnou bytost, jež ve smyslu této dávné mysterijní nauky stála člověku nápomocně po boku, když byli démoni z tiamatu mocní: Ea, la, z čehož se pak později, když před ně byla představena

*Soph Ea,
tj. Sophia*

³ R. Steiner ve svém původním textu píše o bytosti Ea v ženském rodu. Obvykle se však bytost Ea uvádí v mužském rodu. (pozn. vyd.)

částice „být“, tedy „soph“, stala Soph Ea, to jest Sophia. Ea, tedy zhruba to, co označujeme abstraktním slovem moudrost, vládnoucí ve všech věcech. Soph je částice, která přibližně znamená „jsoucí“. Sophia, Sophea, Sopheia, to jest vládnoucí moudrost, ve všem vládnoucí moudrost poslala člověku syna, onoho syna, který byl tenkrát označován jménem „Marduk“ a kterého jsme zvyklí označovat v poněkud pozdější terminologii jako Michaela, jako Michaela vládnoucího z hierarchie archandělů. Je to tatáž bytost jako Marduk, syn Eie, syn Moudrosti, Marduk-Michael.

*Marduk-
Michael*

A Marduk-Michael - taková je mysterijní nauka - byl mocný, velký a silný. A všechny ty bytosti démonů, jako koně s lidskými hlavami, lví postavy s andělskými hlavami, všichni tito spřádající a vzdouvající se démoni stáli ve své souvislosti jako velký tiamat proti němu. Marduk-Michael měl moc ovládat bouřlivý vítr ženoucí se světem. Nuže tiamat a to vše si lidé představovali jako bytostné, a to právem, neboť to jako bytostné viděli. Všichni tito démoni spolu tvořili mocného draka, který dští oheň a který se postavil proti Mardukovi-Michaelovi jako souhrn všech démonských mocností, jež se zrodily z tiamatu, z noci. Když jeho bytost dštící oheň vystoupila proti Mardukovi-Michaelovi, vrazil mu Marduk-Michael nejprve své jiné zbraně a pak celou moc bouřlivého větru do útroby a bytost tiamat se rozpadla a rozkutálela, rozlétla se do celého světa. A Marduk-Michael mohl nahoře vytvarovat nebe a dole zemi. A tak vzniklo nahoře a dole.

A tak se v mystériích učilo: Velký syn Eie, to jest Moudrosti, tento velký syn přemohl tiamat a z jedné části tiamatu vytvořil nahoře, vytvořil nebe, a z druhé části tiamatu vytvořil dole, tedy zemi. Když se, ó člověče, podíváš do nebes ke hvězdám, spatříš část toho, co Marduk-Michael nahoře vytvořil ze strašlivých hlubin tiamatu, ku spáse lidí.

*mysterijní
poznání
Chaldejců*

A tak se onen dávný věk lidstva v dávné Chaldecki ohlížel za utvářením světa a viděl něco bytostného. To vše bylo pociťováno jako bytostné: postavy démonů, které obydlovaly noc, to všechno, co z těchto nočních postav, z vládnoucích, spřá-

dajících bytostí v tiamatu, které jsem vám vylíčil, Marduk- Michael vytvaroval jako hvězdy nahoře a jako zemi dole, to všechno, co svítí z hvězd - přeměnění, Mardukem-Michaelem přeměnění démoni, to všechno, co vyrůstá ze země samotné - Mardukem-Michaelem přeměněná kůže, přeměněné předivo tiamatu; tak se lidé v dávných dobách dívali na to, co si díky dávným duševním schopnostem mohli uvědomovat. To bylo poznání.

A pak vedoucí mystérií zcela potají připravovali své žáky, připravovali síly jejich duše. A když žáci vyvinuli takové duševní síly, pak mohli poznat první prvky toho, čemu dnes učíme už děti ve škole jako elementární nauku o tom, že Slunce stojí, že se Země otáčí, že z mlhoviny se vytvořily světy. Tato nauka o přírodě, které dnes učíme ve škole děti, byla velkým tajemstvím. Naproti tomu bylo před celým světem rozvíjeno to, co jsem vám právě vyprávěl o činech Marduka-Michaela. My se dnes v našich školách - i když už nevypadají jako mystéria - na našich univerzitách, ale už i v nižších školách, včetně školy národní, učíme tomu, co je kopernikánský světový názor jako astrofyzické vědění o světě, kterého lidé v dávných dobách směli a mohli dosáhnout teprve po dlouhé přípravě. Co dnes ví každé školní dítě, mohli lidé v dávných dobách vědět jen tehdy, když byli zasvěceni. Dnes se to všechno učí ve škole.

Byla doba - která leží ještě dále v minulosti než moudrost dávných chaldejských mystérií - kdy lidé mluvili jen o takových věcech, jaké jsem vám vylíčil, o Eie, o Mardukovi-Michaelovi, o apsu a tiamatu; jen o těchto věcech mluvili lidé. Tehdy cítili odpor ke všemu, co oni vrtošiví mysterijní učitelé říkali o pohybu hvězd, o pohybu Slunce, a chtěli probádávat jen to vnější, viditelné, a ne to neviditelné, co se, byť ve formě starého jasnozření, vynořovalo před lidstvem. Lidé pohrdali tím, co si dávní zasvěcení učitelé a žáci osvojovali.

*vývoj
poznání v
dějinách*

Pak přišla doba, kdy se z orientu zvolna připravovalo pradávné vědění. Tehdy si lidé cenili obojího. Cenili si toho, co se projevovalo ve vystávání bytostná duchovního světa, cenili si například toho, čím jsou činy duchovní bytosti Marduka-

Michaela; a cenili si i toho, co bychom mohli nakreslit na tabuli [přednášející kreslí]: uprostřed Slunce, kolem dokola hvězdy, pohybující se v cyklech a epicyklech. Toho všeho si lidé cenili.

Pak přišla doba, kdy tu už nahlížení do duchovních světů, do světů démonů a bohů nebylo a kdy se rozvíjelo zejména to druhé, tedy intelektuální vědění, ono vědění, na které je dnešní člověk tak pyšný a které se postupně vytvářelo až ke své kulminaci přibližně v naší epoše. My dnes ve vnějším světě stojíme zhruba v epoše, kdy se vším spirituálním pohrdá tak, jako v dávných dobách pohrdali vším materiálním ti, pro něž bylo to spirituální samozřejmé. Musíme se vrátit do dob, kdy vedle toho, co učí astronomové, astrofyzikové, co učí zoologové a biologové, budeme opět schopni přijímat duchovní bytostné obsahy, které přináší spirituální poznání. Tato doba nastala. Vstříc této době musí člověk žít, chce-li vyřešit své úkoly, chce-li znovu dojít k náboženství⁴, k umění, k lékařské vědě a tak dále. Tak jako v dávných dobách zářil mezi lidmi spiritualismus, ale vším materiálním lidé pohrdali, a pak nastala epocha, kdy bylo přijato materiální poznání, které pak narostlo a vytlačilo spiritualitu, tak jako tedy žili lidé v dávných dobách v omylu jen s tím, co je spirituální, a pohrdali vnějším světem a tak jako v době, kdy si cenili všeho materiálního, mylně pohrdali spiritualismem, musí nyní přijít doba, kdy od obsáhlého a nádherného poznání vnějšího světa musí znovu dospět k novému mysterijnímu vědění.

Poté co se materiální poznání, které dospělo do takové nádhery, kousek po kousku odtrhlo od dávné spirituality, takže se jako z pradávných staveb na zemi nic nezachovalo, nanejvýš ony pozůstatky, které jako ty staré hmotné stavby vykopáváme - musíme zase dospět ke spiritualitě, ovšem s plným poznáním toho, na co můžeme poukázat, když se ohlížíme za dávnými dobami Země, když jako bychom kopali v historii. Musíme zase dospět k této spiritualitě novým náboženským prohloubením, novým uměleckým tvořením, novým, do podstaty člověka pronikajícím duchovním věděním v léčebné praxi a tak dále.

To jsou tři příklady, které jsem vám dnes uvedl, abychom opět zbudovali mystéria, před nimiž pak budeme stát jako před

⁴ V něm. orig. *zum Religiosen*, tj. též *k religiozitě*. (Pozn. překl.)

něčím, co nám může přinést poznání bytostné celistvosti světa
a jednání člověka ku prospěchu lidstva ve smyslu celistvosti,
nikoli jen jednostranné materiální skutečnosti.

Torquay, 11. srpna 1924

Rudolf Steiner

GA 243